

WPROWADZENIE

Niniejszy tom jest poświęcony interakcjom na lekcji języka obcego i ich wpływowi na rozwój kompetencji komunikacyjnych w języku obcym. O ile glottodydaktycy wydają się zgadzać co do tego, że uczenie się języka i komunikacji dokonuje się w interakcjach komunikacyjnych, o tyle stosunkowo niewiele wiadomo na temat tego, jak i czego konkretnie uczniowie uczą się w trakcie zadań mających charakter interakcji werbalnych. Prowadzone wokół tej problematyki badania, po płodnym okresie, w ostatnich latach uległy spowolnieniu. Podejmowane dotychczas problemy badawcze można podzielić na te, które dotyczą rozwijania w interakcjach elementów systemowych (np. Long 1988, 1991; Lightbown i Spada 1990; Swain 1995; De Pietro, Matthey-Tièche i Py 1989; De Pietro i Schneuwly 2000; Sheen 2004), oraz na te, które skupiają się na kwestii rozwijania strategii komunikacyjnych. Ten drugi nurt badań był obecny zwłaszcza na gruncie francuskojęzycznym (np. Debaisieux 2001; Nonnon 1999; Pekarek 1999; Pekarek-Doehler 2002) i dotyczył przede wszystkim rozwijania strategii interakcyjnych, umożliwiających współkonstruowanie znaczeń w warunkach niepełnej kompetencji komunikacyjnej. Wspomniane tutaj główne osie badawcze były i są konfigurowane ze względu na kontekst, w jakim przebiegają interakcje: różne poziomy zaawansowania, różne cele (np. nauczanie języka specjalistycznego, zintegrowane nauczanie języka i przedmiotów ogólnokształcących, nauczanie immersyjne), różni protagoniści (uczeń–uczeń, uczeń–nauczyciel), różne sprawności (pisanie, mówienie) itp.

Powyższy zarys problematyki interakcji na lekcjach języka obcego pozwala dostrzec, jak bardzo to pole badawcze jest rozległe i złożone. Artykuły zebrane w niniejszym tomie nie tylko odzwierciedlają tę różnorodność celów i kontekstów, ale też proponują przynajmniej częściowe uporządkowanie odniesień teoretycznych. Taki charakter *par excellence* ma artykuł Magdaleny Aleksandrak. We wstępie Autorka przedstawia koncepcje interakcji wypracowane w językoznawstwie, psychologii i socjologii, by w dalszej części skupić się na interakcjach w perspektywie glottodydaktycznej. Interakcje na lekcji języka obcego Autorka opisuje na gruncie teorii kognitywnych, które wyjaśniają procesy nabywania umiejętności interakcyjnych w języku docelowym analogicznie

do wszelkich mechanizmów przetwarzania informacji, jak i na tle teorii socjokulturowych, które zakładają, że rozwój językowy człowieka dokonuje się w środowisku społecznym. Autorka analizuje szczegółowo różne rodzaje interakcji, a swoje rozważania podsumowuje stwierdzeniem, że współczesna dydaktyka za najbardziej efektywne uznaje te interakcje, „podczas których zachodzi naturalne łączenie się procesów uczenia się i komunikacji, a dyskurs szkolny staje się płaszczyzną działań interpretowanych jako autentyczne przez uczestników procesu dydaktycznego”. Dalsza część artykułu zawiera różne definicje kompetencji interakcyjnej oraz przedstawia jej elementy składowe. Zaprezentowane teoretyczne podstawy interakcji – wielość ujęć i niejednoznaczność terminów stosowanych w badaniach interakcji w procesie uczenia się języka – pozwalają lepiej uświadomić sobie metodologiczną konieczność wyraźnego określania przyjmowanej perspektywy w konkretnym kontekście badawczym, ze względu zarówno na spójność, jak i na adekwatność wybranych narzędzi metodologicznych.

W kolejnym artykule, napisanym w języku niemieckim, Monika Janicka rozważa znaczenie informacji zwrotnej udzielonej przez nauczyciela (ang. *feedback*) jako elementu wspomagającego rozwój kompetencji językowej uczniów. Autorka dokonuje przeglądu badań na temat interakcji, wychodząc od teorii behawiorystycznej, jednakże jej uwaga koncentruje się głównie na teoriach kognitywnych przypisujących uczniowi aktywną rolę w procesie uczenia się oraz na społecznym wymiarze uczenia się w diadzie uczeń–nauczyciel, a szczególnie na wyżej wspomnianym momencie przekazywania informacji zwrotnej uczniowi. Monika Janicka podkreśla, że nie każdy rodzaj feedbacku wspiera procesy nauczenia, i dowodzi, że tylko informacja zwrotna, która charakteryzuje się takimi cechami jak: większe skoncentrowanie na treści wypowiedzi niż na jej formie, pozwolenie na negocjację znaczeń oraz zachęta do samodzielnego poprawiania błędów, pozytywnie wpływa na naukę języka obcego.

W następnym artykule, autorstwa Jolanty Morytz, podjęto tematykę interakcji w kontekście rozwijania kompetencji komunikacyjnej uczniów. Autorka przedstawia badanie, którego celem było sprawdzenie, czy studenci kierunków innych niż filologiczne są świadomi konieczności stosowania strategii komunikacyjnych, a jeśli tak, to jakiego rodzaju strategię stosują oni najczęściej w prowadzonych rozmowach oraz czy repertuar stosowanych strategii zmienia się wraz ze wzrostem poziomu znajomości języka. Zaprezentowane wnioski z badania skłaniają do refleksji na temat tego, że studenci w obliczu trudności komunikacyjnych w języku obcym zbyt łatwo stosują środki pozajęzykowe w formie gestów, korzystają z tłumacza w telefonie oraz dokonują transferu, używając innego języka, którym lepiej władają. Takie strategie powodują zbyt powolne nabywanie kompetencji komunikacyjnej, dlatego Autorka postuluje, by nauczyciele zwiększali świadomość w zakresie językowych strategii kompensacyjnych.

Joanna Kic-Drgas zajmuje się z kolei problematyką interakcji w nauczaniu języka specjalistycznego na lekcji języka obcego. Wskazuje ona na asymetrię w zakresie wiedzy specjalistycznej jako główny czynnik wpływający na jakość interakcji uczeń–nauczyciel, obok takich czynników jak niehomogeniczność grupy, widoczna w zróżnicowaniu wiekowym, doświadczeniach zawodowych czy absencji na zajęciach i związanych z nią różnic w przyswajaniu materiału. Na bazie literatury przedmiotu Autorka znajduje sposoby radzenia sobie z tymi trudnościami, do których należy na przykład oparcie lekcji z języka specjalistycznego na odpowiednich materiałach dydaktycznych.

Przedmiotem artykułu Beaty Karpińskiej-Musiał jest specyfika interakcji między uczniem a nauczycielem w nauczaniu/uczeniu się języka obcego w ramach tutoringów na poziomie akademickim. Tę formę interakcji autorka porównuje do interakcji glottodydaktycznej w tradycyjnej pracy grupowej w odniesieniu do następujących aspektów: kierunku interwencji językowej, rodzaju dysnansu poznawczego i jego roli w autokorekcie ucznia, modyfikacji tzw. wiedzy wyjściowej (*comprehensible input*) oraz produkcji (*modified output*), a także szeroko rozumianego budowania wiedzy. W tym ostatnim zakresie szczególnie głęboka relacji w tutoringach akademickich zdaje się sprzyjać większej refleksyjności i aktywności epistemologicznej ucznia, w przeciwieństwie do typowych interakcji szkolnych podporządkowanych raczej celom funkcjonalnym.

Artykuł Izabeli Bawej podejmuje zagadnienia interakcji na lekcji języka niemieckiego w kontekście relacji interpersonalnych oraz emocji, jakie im towarzyszą. W centrum zainteresowania znalazł się lęk językowy. Obok wprowadzenia teoretycznego, prezentującego definicję lęku, różnych jego rodzajów oraz objawów, artykuł zawiera sprawozdanie z badania ankietowego przeprowadzonego wśród 34 studentów studiów pierwszego stopnia trzeciego roku lingwistyki stosowanej. Wyniki tego badania ankietowego dają obraz dużego indywidualnego zróżnicowania reakcji emocjonalnych na wyzwania związane z mówieniem w języku obcym w klasie i pozwalają, przynajmniej częściowo, uchwycić czynniki odpowiedzialne za różnice w odczuwaniu negatywnych emocji. Z odpowiedzi studentów wynika, że istotne znaczenie dla pojawienia się i intensywności lęku ma nie tyle forma aktywności, ile relacja z osobami, które w niej uczestniczą, oraz rodzaj oceny, jaki w wyobrażeniach uczniów wiąże się z daną sytuacją oraz osobą (nauczycielem, innymi uczniami, rodzimiymi użytkownikami języka).

W artykule Marcina Łączka można znaleźć szeroko naszkicowany kontekst uczenia się/nabywania języka odziedziczonego, którego opisowi towarzyszą rozważania terminologiczne dotyczące nauczania/uczenia się w immersji oraz statusu różnych języków w repertuarze jednostki (język ojczysty, język

macierzysty, język obcy, język pierwszy, język drugi). Autor przedstawia możliwości kształcenia instytucjonalnego w zakresie języka polskiego na tle systemu edukacyjnego w Anglii, a także stawia diagnozę co do trudności oraz zróżnicowania kompetencji komunikacyjnych w języku polskim dzieci emigrantów.

W końcowej części niniejszego tomu *Neofilologa* znajdują się recenzje dwóch publikacji glottodydaktycznych. Zachęcamy do przeczytania recenzji książki Macieja Smuka *Od cech osobowości do kompetencji savoir-être – rozwijanie samoświadomości w nauce języków obcych* przygotowanej przez Halinę Widłę oraz recenzji książki Simone Schiedermaier *Literaturvermittlung. Texte, Konzepte, Praxen in Deutsch als Fremdsprache und den Fachdidaktiken Deutsch, Englisch, Französisch* opracowanej przez Martę Janachowską-Budych.

Małgorzata Bielicka
Bernadeta Wojciechowska